

MARTINISMUS

HISTORIE MARTINISMU

Saint-Martinův současník, nám již známý J. F. Kleuker (1784)¹⁰⁵ uvedl, že v časopise *Tableau de Paris* (sv. VI; s. 130–136, datum neuvádí) našel kritickou dobovou zprávu o martinismu, kterou ve svém díle přetiskl in extenso a z níž tu nyní vyjímáme to nejdůležitější. V Paříži hlasitě vystupuje skupina, která se nazývá „martinisté“; je to „nová sekta“, která do svého učení zapojila Swedenborgovy vize a nese jméno svého zakladatele, autora knihy nazvané *Des erreurs et de la vérité*. Dále se zde uvádí, že základem učení je zejména skutečnost, že člověk je degradovanou bytostí, potrestanou ve hmotném těle za chyby, jichž se po svém stvoření dopustil. „Kniha jejich šéfa je galimatyáš“ (*est un Galimathias*) a jejich metafyzické ideje jsou „diametrálně protikladné materialismu“. Zpráva tedy neříká mnoho o idejích martinismu, ale je důležitá proto, že naznačuje, že již za Saint-Martinova života existovala nějaká organizace zabývající se jeho dílem. Tato organizace mohla zastřešovat řadu menších kroužků a měla patrně, jak se v předmětné zprávě uvádí, povahu sekty. Jakou formu martinistické hnutí ve svých počátcích mělo, se lze dnes jen domnívat. Je však velmi pravděpodobné, že francouzští martinisté byli zdecimováni v období teroru francouzské revoluce. Na konci 18. stol. se však Saint-Martinovy ideje již rozšířily i do sousedních zemí, zejména do Německa, a knížata Galicyn a Kurakin, se kterým se Saint-Martin seznámil v Paříži a v Německu, je importovala do Ruska, kde byl martinismus později velmi rozšířen.

Již tu byla zmínka, že Saint-Martin před svou smrtí ústně a nerituálně zasvětil do svého učení několik svých přátel, kteří potom zasvěcovali další. Jisté je, že nejsou žádné spolehlivé zprávy o osudech martinismu téměř celých osmdesát pět let po Saint-Martinově smrti, tj. do doby, kdy došlo k renesanci martinismu (viz dále). V této době se ideje martinismu šířily jen ústním zasvěcováním, o němž existují určité doklady. Podle určitých pramenů ústní iniciace do idejí martinismu probíhala v následujících dvou proudech:

abbé de Lanouïe († 1820)
Jean-Antoine Hennequin († 1851)
Henri de la Touche († 1851)

Jean Antoine Chaptal († 1832)
?
Henri Delaage († 1882)

Adolphe Desbarolles († 1880)*	?
Amélie de Boise-Montmart	?
Pierre Augustin Chaboseau (1868–1946) zasvěcen r. 1886	Gérard Encausse (Papus 1865– 1916) zasvěcen r. 1882

Proti tomuto přehledu jsou však vznášeny námitky, zejména je poukazováno na skutečnost, že Chaptal, který zemřel r. 1832, by byl zasvětil Delaage, narozeného r. 1825 již v jeho věku sedmi let, což je ovšem nesmysl. A tak lze uváděný postup zasvěcování od smrti Saint-Martina brát jen s jistou rezervou. Martinista a martinézista Robert Ambelain tvrdil, že Saint-Martin před svou smrtí vůbec žádná ústní zasvěcení neudělal. Rozhodující schůzku Chaboseaua s Encaussem (později vystupujícím pod jménem Papus), která vedla ke vzkříšení martinismu, z něhož vzešel mohutný proud okultistického hnutí a jeho sjednocování, organizoval spiritista G. Leymarie; podle jiné verze se oba jako studenti medicíny scházeli na snídani v jedné pařížské kavárně a náhodou o sobě zjistili, že jsou oba zasvěceni do martinismu. Bylo to v období zlatého věku francouzského okultismu na sklonku 19. stol. Rozhodli se pro renesanci martinismu, která se uskutečnila r. 1888 založením martinistické lóže, resp. již o rok dříve vznikem martinistické skupiny v Paříži, podle jiných pramenů však až r. 1891 vytvořením Nejvyšší rady Martinistického řádu (*Suprême Conseil de l'Ordre Martiniste*), v níž se tehdy sešli nejvýznamnější francouzští okultisté té doby (Paříž byla v té době střediskem okultního hnutí, které v čele s Papusem usilovalo o sjednocení různých kroužků pěstujících hermetismus, alchymii, kabalou, magii, ale i spiritismus a teosofii, gnózi a různých lóží esoterního zednářství (Memfis-Misraim, řád, který existoval již od r. 1870 a další). V r. 1888 založil Lucien Chamuel v Paříži proslulé nakladatelství Librairie du Merveilleux, v němž začala vycházet vynikající díla současných i starých autorů týkající se klasického okultismu, především alchymie a magie. Posléze od r. 1889 začala vycházet revue *L'Initiation*, tiskový orgán martinistického řádu, který vychází dodnes, a rok na to sborník *Le Voile d'Isis*, který později zanikl. Tím byly položeny základy pro organizaci hnutí, které začalo postupně zahrnovat různé skupiny a směry a které se zabývalo šířením klasického okultismu (zvláště alchymie, astrologie, magie, kabalou). K hnutí se např. v r. 1896 připojila *Société Alchimique de France* a jiné organizace. Centrem okultistického hnutí se stal pařížský

* Adolphe Desbarolles, vlastním jménem hrabě d'Hautercourt, byl proslaveným chiro-
mantem a žákem Eliphase Léviho.

MARTINISMUS

martinistický řád v čele s již zmíněnou Nejvyšší radou, jejímiž členy byli vynikající okultisté té doby, z nichž jmenujeme ty nejvýznamnější: vedoucí osobnost řádu Gérard Encausse (Papus), Augustin Chaboseau, markýz Stanislas de Guaita, Lucien Chamuel, Francois-Charles Barlet (vl. jm. Alfred Foucheaux), Paul Sédir (vl. jm. Yvone Le Loup), Josephin Péladan, básník Paul Adam, spisovatel Maurice Barrés, Jules Lejay, Jacques Bourget. Členem Nejvyšší martinistické rady byl také Američan Edouard Blitz, který se stal „delegátem“ pro USA, kde z jeho podnětu vznikaly první martinistické lóže. Spiritus agens celého hnutí byl neúnavný Papus, který jako člen mnoha řádů udržoval styky s nejvýznamnějšími okultisty a rády té doby měl sjednocující tendence. Papus, kromě toho že byl martinistou, byl i teosofem a členem gnostického řádu, lóže Memphis-Misraim, francouzské odnože Hermetického bratrstva Luxorského, udržoval styky s londýnským řádem *The Golden Dawn*, s Theodorem Reussem z proslulého řádu *Ordo Templi Orientis* atd. Papus dal také podnět k založení nejprve pařížské *L'École supérieure libre des Sciences Hermétiques*, kde mohl být získán titul *docteur en cabbale* a krátce na to i na *L'École supérieure libre des sciences médical appliqués*, kde bylo možno získat titul doktora hermetismu. Martinista a praktikující magik Papus organizoval, přednášel a především publikoval množství knih, téměř ze všech oborů klasického okultismu. V r. 1900 poprvé cestoval na pozvání cara do Ruska, kde cara údajně zasvětil do martinismu. Velký vliv na vývoj tehdejšího klasického okultismu měl také osaměle hledající bohatý soukromník markýz Joseph Alexandre Saint-Yves d'Alveydre (1842–1909), s nímž byl ovšem Papus rovněž ve styku. K martinistickému ideovému dědictví v té době přistoupil objev díla velmi vzdělaného orientálního lingvisty a musikologa Antoine Fabre d'Oliveta (1768–1825), Saint-Martinova současníka, který ve svém, okultisty velmi ceněném díle *La langue hébraïque restitué* (1815) podal zásadní kabalistický výklad prvních kapitol Genese.

R. 1888 vzniká tedy v Paříži *L'Ordre Martiniste* (resp. *L'Ordre des Supérieurs Inconnus*), ale již rok předtím existuje ve Francii několik martinistických skupin. V době vzkříšení martinismu na konci 19. stol. převažuje ve Francii a jinde vlivná teosofie a také zde působí členové pařížského spolku, který se nazýval *Groupe independante des études ésoteriques* a který sdružoval přední představitele klasického okultismu, kterými byli většinou teosofové, rozčlenění do tří lóží: *Le Sphinx*, *Hermanubis* (kterou vedl nejprve magií se zabývající, ale později v mystice zakotvivší Sédir) a *Velléda*, která byla esoterně zednářská. Martinisté, soustředění kolem Papuse tvořili skupinu nazvanou *Les Compagnons de la Hiérophanie* (Victor Émile Michelet¹⁰⁵). Také martinisté této doby si vytvořili svou legendu: ideově

základy martinismu lze vystopovat až ke starobylému řádu, který nesl jméno *Les Frères d'Orient* (Orientální bratři), který vznikl r. 1643 v Cařihradu a jehož členy byli údajně H. Khunrath, Alexander Sethon, Sendivogius a další významní hermetici-alchymisté. Papusovo úsilí o sjednocení, které vrcholilo na mezinárodním pařížském sjezdu okultistů r. 1908 bylo přerušeno jeho předčasnou smrtí v r. 1916 (Papus jako vojenský lékař zemřel v Paříži na španělskou chřipku ve věku jednapadesáti let). Dezintegrační tendence postihly i francouzský Řád martinistů, který v roce Papusovy smrti měl již 160 lóží po celém světě; kromě Paříže existovaly martinistické lóže v Londýně, Bruselu, Berlíně, Vídni, Antverpách, Mnichově, Varšavě, St. Petěrburgu, Římě, Barceloně, New Yorku, Quebecu a v dalších světových velkoměstech. Francouzští martinisté se porůznu slučovali a rozlučovali, sdružovali a rozcházeli s martinézisty, gnostiky a jinými skupinami. První krize v řádu nastala po Papusově smrti, kdy se Papusovým nástupcem stal Charles Détré, který pod pseudonymem Teder vypracoval soustavný martinistický rituál a který byl pro řadu martinistů jako hlava řádu nepřijatelný. Avšak již r. 1918 ho vystřídal Jean Bricaud, za jehož vedení se osamostatnil *Ordre Martiniste Traditionel* nejprve v čele s Victorem-Émilem Micheletem (1931) a potom Augustinem Chaboseau (1934), který r. 1945 vytvořil *Ordre Martiniste Rectifié*, vedený po jeho smrti od r. 1948 praktickým mágem Jules Boucherem. Původní *Ordre Martiniste* byl od r. 1934 veden přítelem předního českého martinisty Petra Kohouta-Pierre de Lase-nica, Constantinem Chevillonem. Ten však byl r. 1944 zastřelen členy francouzské fašistické milice a ve vedení řádu se ocitl Henri-Charles Dupont. Pro vývoj, nejen francouzského martinismu jsou významná léta 1958–1960, kdy se martinisté sjednocují v *Union des Ordres Martinistes*: k Papusovým pokračovatelům z r. 1952, sdruženým v *Ordre Martiniste de Papus* a vedeným Papusovým synem Phillipem Encaussem, přistupují členové *Ordre Martiniste des Elus Cohen* v čele s Robertem Ambelainem, kteří se v r. 1942 oddělili od Bricaudem vedeného řádu martinistů. Od r. 1960 dostává řád své původní jméno *Ordre Martiniste* a je veden Phillipem Encaussem, kterého ve vedení na krátkou dobu vystřídal v r. 1971 Iréné Séguret, jehož secesí došlo k další vnitřní krizi řádu. V r. 1974 je v čele řádu opět Philippe Encausse až do své smrti v témže roce, kdy se velmistrem řádu stal Emilio Lorenzo, který je jím dosud.

Určitě předěly ve vývoji francouzského martinismu, jehož pařížské ústředí bylo a je současně centrem světového martinismu, jsou spojeny se vznikáním filiálních lóží nebo celých skupin, jako byla např. již r. 1916 *Ordre Martiniste-Martinéziste* (*L'Ordre Martiniste de Lyon* v čele s Charlesem Détré-Tederem, později vedená H.Ch. Dupontem, která přešla

MARTINISMUS

do organizace *Ordre Martiniste des Elus Cohen*, vedené postupně J. Bricaudem, R. Ambelainem a R. Cheillonem). R. 1921 to byla skupina zvaná *Ordre Martiniste et Synarchique* v čele s Viktorem Blanchardem (bývalým Papusovým sekretářem); r. 1968 skupina zvaná *Ordre Martiniste Initiatique*, ved. Christianne Buissetovou, v níž se silně uplatňoval vliv organizace *Ritte ancienne et primitif de Memphis-Misraim* a učení Eliphase Léviho (1810–1875), jednoho z obnovitelů hermetismu ve Francii a v Evropě vůbec. V r. 1965 vznikla v rámci tradičního martinismu lóže *Eliphaz Lévi*. Jinou filiální organizací byla *Ordre Martiniste des Chevaliers du droit*, v čele se Sar Hermesem (vl. jm. Serge Marcotoune, ukrajinským emigrantem, který žil od r. 1930 v Paříži a byl jedním z představitelů ukrajinského martinismu). V letech 1975–1980 působil *L'Ordre Hermetique de Martinistes*, r. 1980 v Paříži *Ordre des Chevaliers Martinistes* v čele s Pierre Crimetzem. Vyjmenovali jsme zde jen několik z celé řady martinistických filiačních lóží a skupin, které působily ve Francii. Francouzští martinisté byli často členy četných jiných okultistických či esoterických řádů, zejména od r. 1888 francouzské Gnostické církve (*Église Gnostique*), od r. 1889 spolku *Fraternité de l'Etoile* (Bratrstva Hvězdy – které založili R. Caillié a A. Jounet a které bylo ve spojení s významným řádem *Hermetic Brotherhood of Luxor* (Hermetické Bratrstvo Luxorské). S francouzskou Gnostickou církví (založenou 1890 Julesem Doinelem) byli pařížští martinisté spojeni hlavně osobností J. Bricauda, který byl od r. 1908 patriarchou této církve, zmítané nechtunými osobními spory o její vedení. Mimořádně významné však bylo propojení pařížského Martinistického řádu s řádem *L'Ordre kabbalistique de la Rose-Croix*, jehož členy byli všichni členové Nejvyšší rady martinistického řádu a který vedl markýz Stanislas de Guaita (1860–1898) a po jeho předčasné smrti F. Ch. Barlett; de Guaita patřil nepochybně k hvězdám světového hermetismu. Mezi přední francouzské martinisty té doby patřil od r. 1907 pozdější významný filosof a mystik René Guénon, který však oponoval Papusovu pojetí reinkarnace a po složitém duchovním vývoji konvertoval k islámu a žil v Egyptě. Spor mezi Guénonem a Papusem vyvrcholil r. 1909, kdy chtěl Guénon obnovit řád Templářů (*L'Ordre du Temple Rénové*) a Papus vyzval martinisty, aby se rozhodli pro martinistický nebo templářský řád; naprostá většina francouzských martinistů šla za Papusem. Od dob Saint-Martina byli členy rosekruciánských kroužků, resp. také martinisty údajně spisovatelé Honoré de Balzac, Alexandre Dumas a Victor Hugo, básník Gérard de Nerval, malíř Delacroix, proslulá zpěvačka Emma Calve a celá řada dalších významných představitelů francouzské kultury.

Od začátku 20. stol. se martinismus šířil po celém světě. Silné skupiny byly v Belgii, Holandsku a Dánsku, martinistické lóže pracovaly i v Německu

a Rakousku-Uhersku (v Čechách vznikl r. 1901 nejprve kroužek a potom v r. 1905 v Českých Budějovicích martinistická lóže U Modré hvězdy, kterou založil a vedl baron Adolf Leonhardi ze Stráže nad Nežárkou a po něm Jan Řebík; další lóže vznikly v Přerově (O. Griese), v Praze (P. Dražďák, P. Lasenic a další) a zanikly až s nacistickou okupací Čech a Moravy.¹⁰⁶ Silné skupiny martinistů se vytvořily v Anglii, Itálii, Kanadě a USA. Již za Saint-Martinova života vznikaly od r. 1784 martinistické lóže v Rusku (Nikolaj Ivanovič Novikov, kníže Alexandr Golicyn, velkokníže Nikolaj Trubeckoj a další) a po jejich likvidaci bolševiky (jedním z prvních vězňů neblaze proslulých Solověckých ostrovů byl matematik petrohradské univerzity a martinista-teurg Grigorij Ottonovič von Moebes) pracovalo několik ruských martinistických lóží v emigraci. Silná a významná byla italská skupina martinistů nazývající se *Ordine Martinista Napolitana* (či *Martinisti Napolitani* – Neapolští martinisté), která měla své ideové kořeny také v materiálech, které zůstaly po marseilleském žáku Eliphase Léviho, baronu Nicholasi Josephu Spedalierim (tvořily je iniciační dopisy, které mu Lévi zasílal v letech 1863–1866).^{*} Významnými představiteli této skupiny byli: Giuliano Kremmerz (vl. jm. Ciro Formisano, 1861–1930), zakladatel sexuálně-magického řádu Fratellanza *Terapeutico-Magica di Myriam* (později pak *Ordine Martinista Kremmerziano*) a zejména pak Arthuro Reghini (1878–1946), který byl spolu s baronem Giulianem Evolou předním členem italské skupiny UR, experimentující s předpisy pro magické evokace a který měl bohaté styky s předními hermetiky té doby v celém světě a byl též vůdčí postavou florentské lóže *Ordine Martinista Universale* (1910). V Anglii byli francouzští martinisté ve spojení s neaktivnějším okultistou z přelomu 19. a 20. stol. Johnem Yarkerem, později s předním anglickým znalcem ceremoniální magie Arthurem Waitem; martinistou byl údajně i pověstný přední člen řádu *Golden Dawn* W. W. Westcott. V letech 1975–1980 působil v Anglii *Hermetic Order of Martinists*, přístupný pouze zednářům; od r. 1991 je to *British Martinist Order*. V USA existovaly martinistické lóže již koncem 19. stol.; od r. 1990 zde působí *Traditional Martinist Order of the U.S.A.* V Kanadě působí od r. 1982 *Rose+Croix Martinist Order*. Tradičně silnou pozici měli martinisté již na konci 19. stol. v Belgii, kde působil od r. 1968 *Ordre Martiniste Belge*, jehož členem byl známý astrolog Gustave Lambert-Braha a kde dnes působí od r. 1989 *Ordre Martiniste Hermétique de Belgique*. V Rakousku-Uhersku

^{*} Viz velmi cenné dílo: Cours de Philosophie Occulte – Lettres au Baron Spedalieri, Paris 1932; něm. překl.: Eliphaz Levi: Einweihungsbrieft in die Hohe Magie und Zahlenmystik, Schwarzenburg (Schweiz) 1980.

MARTINISMUS

byl ve spojení s francouzským martinistickým ústředím v Paříži, vedle již uvedeného barona A. Leonhardiho, také významný spisovatel a okultista Gustav Meyrink. V r. 1939 došlo ke kontaktům francouzských martinistů s tehdejší „imperátorem“ řádu AMORC Ralphem Lewisem. Harvey Spencer Lewis, vůdce americké lóže *O. T. O.* a člen *Rose-Croix catholique*, založil r. 1915 v USA organizaci AMORC (*Ancient and Mystic Ordre of Rosae Crucis*) a spojil ho s jedním odvětvím francouzských martinistů. Podali jsme tu pro ilustraci jen malý výčet světových martinistických organizací.

Zajímavou otázkou je a bylo spojení martinistů se svobodnými zednáři. Papus prosazoval podmínku, aby se členem martinistického řádu mohl stát jen svobodný zednář, což řada předních martinistů odmítala. Avšak propojení odmítali také četní zednáři, zejména z Francouzské Velkolóže, kteří prohlásili, že Papus nikdy nebyl přijat za člena nějaké francouzské a anglické zednářské lóže, protože je okultista a jeho martinistický řád je organizací „pseudozednářskou“. Papus (1910) však poukázal na to, že byl ve styku s předními zednáři, jako byl např. John Yarker a další a že byl „čestným členem“ řady zednářských lóží. Ke konci 19. stol. však lóže esoterního zednářství byly už velmi vzácné; zednářství se stalo organizací primárně politickou, a tak ztráta zájmu o propojení a spolupráci byla u většiny zednářů i martinistů oboustranná.

ORGANIZACE MARTINISTICKÉHO ŘÁDU

V této podkapitole se budeme velmi stručně věnovat současné organizaci Martinistického řádu, jehož ústředí sídlí v Paříži a jehož vedení představuje Administrativní rada v čele s velmistrem řádu, jímž je od r. 1971 dodnes Emilio Lorenzo. Členy Administrativní rady jsou: její prezident (velmistr), viceprezident, sekretář, pokladník a ubytovatel. K důležitým rozhodnutím se schází doplněná rada, která se nazývá Nejvyšší radou; její rozhodnutí jsou závazná pro všechny organizace a členy řádu. Členy řádu mohou být muži a ženy jakéhokoli náboženského vyznání. Člen řádu si volí své řádové jméno. Členové se mezi sebou oslovují „bratře“ a „sestro“. Současný název řádu je *L'Ordre Martiniste Libre* (Svobodný martinistický řád). Tiskovým orgánem řádu je revue *L'Initiation*, která vychází i v anglickém vydání šestkrát v roce. Řád má následující dílčí organizační jednotky:

- 1) kroužek (*cercle*) sedm členů a méně
- 2) skupina (*heptad*) sedm členů a více
- 3) lóže (*loge*) dvacet jedna členů a více.

V čele každé dílčí organizace je vedoucí člen, který má třetí nebo čtvrtý stupeň zasvěcení a který, pokud jde o jím založenou dílčí organizaci,

po určité době zasvěcuje ostatní členy organizace. Novými členy se mohou stát jen osoby, které získají k členství jeho souhlas.

Stupně členství a zasvěcení jsou následující:

- 1) *associé (adhérent)* – „přijatý člen“
- 2) *initié* – „zasvěcený“
- 3) *Supérieur Inconnu* – „Vyšší neznámý“
- 4) *Supérieur Inconnu Libre* – „Svobodný vyšší neznámý“

Přijímání nových členů a zasvěcování se děje rituálním způsobem s použitím martinistických symbolů (viz dále). Zasvěcování mohou provádět pouze členové řádu s hodností „Vyššího neznámého“ a „Svobodného vyššího neznámého“. Martinistický řád je veřejná organizace a členem se může stát každý, kdo o to požádá a splňuje podmínky stanovené v přijímacím dotazníku a v průběhu stanovené zkušební doby. V organizačních jednotkách se mohou vybírat dobrovolné finanční příspěvky na činnost organizace. Členové organizace (kroužku, skupiny, lóže) se scházejí k zasedání, které je zahajováno a ukončováno rituálem spojení s „těmi, kteří nás předcházeli“ (tj. se zesnulými členy řádu). Náplní sezení, které členové uskutečňují v rádovém rouchu, je převážně rozprava na zadaná témata či referáty, které se týkají především nejrůznějších problémů okultního esoterismu, náboženství, duchovního života apod.

Poslání martinistického řádu je vymezeno takto: „Martinistický řád je mystická společnost (v jiné variantě: „Martinistický řád je křesťanský iniciační řád“)... Jako společnost je martinismus spojením neviditelných sil, invokovaných hledáním Pravdy... Martinistický řád je aktivním centrem šíření iniciace. Je konstituován, aby propagoval okultní učení a velké směry tradice západního křesťanství.“ Charakter řádu je vymezován třemi znaky:

- Respektování lidské svobody v politickém smyslu
- Přijímání členů obojího pohlaví
- Ekumenicko-křesťanská podstata řádu

Jak zde již bylo vícekrát uvedeno, současní martinisté pokračují v Saint-Martinových intencích, jejichž cílem je zduchovnění lidského života jako předpokladu nalezení jeho vyššího smyslu. Velmi výstižně charakterizoval současný martinismus B. Vaillant (1986):¹⁰⁷ „Martinistický řád se pojímá jako mystické sjednocení, jehož cíl spočívá v hledání a šíření zasvěcení a západní křesťanské tradice. Řád, který je striktně apolitický, odmítá diskuse a akce k těmto tématům, aby byla respektována svoboda jednotlivce.

MARTINISMUS

Není sektářský, není dogmatický a v toleranci spatřuje hlavní ctnost, která by měla být uskutečňována... Řád vytváří homogenní celek, v němž jsou harmonicky rozšiřovány iniciační pravdy a principy. Jako každá mystická filosofie umožňuje spirituální vývoj člověka a jeho plný rozvoj. A jako každá tradiční organizace má v jemně hmotné oblasti egregor, s nímž mohou členové vstupovat do spojení a z něhož získávají inspiraci a útěchu.“

SYMBOLY MARTINISMU

Jako každý esoterický řád má i martinismus řadu symbolů, které vyjadřují základní znaky jeho idejí a poslání. Jsou koncentrovány v emblému martinistického řádu a jsou používány v rituálních, zejména iniciačních pracích.

Nyní podáme výklad jednotlivých symbolů, jimiž je emblém tvořen. Jejich vysvětlení představil již sám Saint-Martin, zde však užíváme i další prameny:*

Kruh: symbol věčnosti, vesmíru, úplnosti a uzavřenosti, nekonečnosti, koloběhu a věčného pohybu (podle pythagorejců nejdokonalejší figura).

Šestiúhelník: symbol šesti dnů tvoření vesmíru a šesti zastavení na cestě.

Hexagram (tvořený symboly ohně Δ a vody ∇): symbol dvou protikladných sil, evoluce a involuce, principu „nahore a dole“ a sjednocování.

Kříž (řecký): symbol pozemského údělu člověka, křížovatek života, archetypálního člověka, sestupu a vzestupu ducha, „klíč k tajemstvím života a poznání“.

Hexagram je tvořen dvěma trojúhelníky: bílým s vrcholem nahore a červeným s vrcholem dole. Při zasvěcování do třetího stupně řádu vysvětluje zasvětitel adeptu jejich význam: „Oba trojúhelníky nám ukazují oba astrální světy. Vyšší svět je zobrazován bílým, nižší svět červeným trojúhelníkem... Kruh, který oba trojúhelníky obepíná, nám ukazuje hranice obou těchto světů a přenechává naší meditaci pochopení toho, co oba světy vně kruhu udržuje.“ Zasvěcení končí zasvětitel těmito slovy: „Ve jménu Velkého architekta Universa, ve jménu velmistra našeho řádu, ve jménu všech dřívějších mistrů tě vyzbrojuji věděním a plnou mocí a uznávám tě Vyšším neznámým martinistického řádu. Vládni moudrostí a pamatuj, že ten, kdo moc dává, ji může znovu odejmout.“

Výše uvedené obecné symboly vesmíru lze však převést také na symboly člověka, který je „malým vesmírem“ („mikrokosmem“), a to zejména proto, že centrem martinistického emblému (universálního pantaklu Martinistického řádu) je řecký kříž, vztahující se především k symbolice člověka.

* Saint-Martin L.-C. de: Des Nombres, in Oeuvre Posthume, Paris 1843 a také autentické vydání podle rukopisu autora (red. a úvod R. Amadou): Les Nombres, Paris 1985.

MARTINISMUS

V antropologické rovině tento emblém tedy vyjadřuje následující: Kříž je stejně jako čtverec spojován s číslem čtyři a je chápán jako křižovatka životních cest a střetávání sil evoluce a involuce; tj. aktivního aspektu a pozemskosti coby pasivního aspektu. Znamená také „strom života“, který kromě jiného vyjadřuje sepětí kosmických a duchovních sil (koruna) s tělem (kmen) a archetypickými základy bytí (kořeny); různé druhy stromů pak tuto symboliku specifikují; zvláštním případem je symbolika „stromu ráje“ v mýtické prascené pokušení prvních lidí. Kruh je chápán jako protiklad ke čtverci, jako protiklad nebeského a pozemského, duchovního a hmotného. Šestiúhelník značí šest cest a hexagram (šesticípá Šalamounova hvězda) je symbolem pronikání a sjednocování mužského a ženského principu (analogie s taoistickým *jin-jang*). Podle Saint-Martina vyjadřuje geometrický kruh tohoto emblému věčný pohyb mezi mužským a ženským principem, vyšším a nižším trojúhelníkem, jímž se projevuje čtvernost člověka: tak v „kruhu přírody“ můžeme spatřovat pohyb lidského bytí, jeho stav a snahu po „emancipaci člověka“, tj. jeho vztah k „božskému centru“. Pohyb protikladů pak vyjadřuje, že pravda vychází ze lži a světlo z temnoty a že život vždy závisí na obou těchto akcích. Čtvernost člověka objímá šestice cest, tři nahoře a tři dole, dotýkající se tří hrotů obou trojúhelníků, avšak ženského, pasivního trojúhelníku vody se dotýká jedna spodní a dvě horní cesty a mužského, aktivního trojúhelníku ohně se dotýká jedna cesta horní a dvě dolní. Horní a dolní cestu spojuje svislé břevno kříže, jeho vodorovné rameno naznačuje rovnováhu v postavení obou trojúhelníků.

V souhrnu to znamená, že člověk opustil božské centrum kruhu, do něhož byl postaven, a pohybuje se nyní uvnitř jeho cest zmítán protikladnými silami, strhován k zemi a současně váben výškami a bojuje se svými vnitřními protiklady mužského a ženského, vědomého a nevědomého. Avšak k centru kruhu, k mystickému bodu sjednocení a harmonie všech sil, k vnitřnímu míru v zelenavém svitu „půlnočního slunce“, k vyššímu osvětlení, k rajskému prastavu či do „dělohy Matky země“, předurčen k novému zrození, může dospět jen skrze „smrt smyslů“. Tato „smrt“ či „temná noc smyslů“ (sv. Jan od Kříže) je známa všem mystikům a znamená zřeknutí se onoho pokušení, pro které byl první člověk „vyhnán z ráje“.

Kromě výše uvedené symboliky martinistického pantaklu existuje řada symbolů, používaných zejména při iniciacích, které vyjadřují symboliku adepta zasvěcení, který k iniciálnímu obřadu přistupuje oděn do bílé kutny s kápí. Jsou to tyto symboly:

Škraboška: jejím užitím se adept stává „Neznámým filosofem“, stává se v rosekruciánském smyslu „neviditelným“ pro profánní svět, aby jako takový byl před ním chráněn. Současně tento symbol poukazuje na to,

že „neznámý“ a „chráněný“ je za své činy odpovědný jen sám sobě, svému svědomí. Řád vyžaduje, aby jedinec byl „neznámý“ i ve své obětavosti a pomáhání druhým („buď neznámý i tomu, komu jsi pomohl“). Masky také odosobňuje, její nositel ztrácí svou osobitost, na její místo nastupuje „pravá bytost“ a ztotožnění se s ostatními členy řádu. Zasněžený adeptu říká: „S touto maskou zmizí tvoje pozemská osobnost. Stáváš se neznámým mezi neznámými. Sám mezi lidmi, které neznáš a které nemáš o co prosit. Z hlubiny tvého já musíš vyvinout základy svého rozvoje. Neočekávej nic od druhých, ani v případě nejvyšší nouze. Poznej sebe sama!“

- Plášť černé barvy symbolizuje ochranu před vlivy vnějšího světa, ale znamená také moudrost, „ochraňující poznání“ a to, čím je jedinec pro druhé, je to v soukromí odložitelná a často ho svazující konvence. Skrývá osobnost adepta před zraky profánních, nevědomých lidí. Při lóžových pracích se nosí bílý plášť.
- Trojí světlo (tři na různobarevných podložkách postavené a zažehnuté svíce: zelená, červená a černá) vyjadřuje, že světlo, které je symbolem poznání je jediné, i když může vycházet z různých zdrojů; pravda přicházející z jednoho zdroje je jen pravda dílčí a teprve všechna dílčí světla dávají světlo silnější, ale i v každé dílčí pravdě je „světlo poznání“; světla jsou sesazena do trojúhelníku. Podstavce, na nichž jsou svíce postaveny (zelený, červený a černý) symbolizují trojitou skladbu vesmíru a jsou to v tomto smyslu symboly tří elementárních živlů (vody, ohně a země), resp. trojího aspektu „universálního činitele“ („prvotní příčiny“).
- Šňůra, sloužící na opásání řádového rituálního bílého roucha symbolizuje ochranný magický kruh, který tvoří řetěz spojení s ostatními členy (bratry a sestrami) řádu, tj. i se zasněžením. Zasněžený adeptovi říká: „Touto šňůrou, kterou odteď nosíš kolem svého pláště, budeš chráněn od všech zlých sil. Spojuje tě s tvým zasněžením, jako se on spojuje se světlem.“

Prožívaný význam symbolů je důležitým předpokladem pro receptivitu slovy nesdělitelného esoterního poznání, vyladuje člověka pro kontemplativní, resp. intuitivní recepci esoterních obsahů. Pokud se iniciace týče, jak řekl jistý anonymní zednář, autor dobré knihy o symbolice svobodného zednářství, „iniciace je změna stavu vlastní duše“ a „posledním a nejvyšším cílem každého esoterismu je zasněžení“.¹⁰⁸ O stavu zasněžení tento uvedený autor řekl, že tento nový stav duše, který byl vyvolán zasněžením, nemůže být slovy sdělen. K iniciaci do tajných nauk ve starověkém Egyptě sloužily

MARTINISMUS

chrámy postavené kolem břehů a v povodí Nilu, všechny opatřené symbolem zasvěcení, „Hórovým okem“, a také starořecká eleusínská a jiná mysteria byla středisky zasvěcování, kde zdrojem zasvěcení byly předváděné příběhy a jejich postavy. Zasvěcovacím střediskem byla podle okultistů i známá velká pyramida v Gíze, zejména ona proslulá kobka Cheopsovy pyramidy, kde přebýval adept zasvěcení a kromě jiného naslouchal „hudbě sfér“ (zážitek vesmírné harmonie jako vrcholný stav „extatického zření“). Různé chrámy v povodí Nilu byly zasvěceny různým bohům (tj. různým aspektům „prvotní příčiny“), např. Hórovi byl zasvěcen chrám v Edfú, Isidě chrám v Philae a každém z chrámů se vybraným adeptům udělovalo zasvěcení do specifické oblasti esoterismu (např. do teurgie).

Martinismus je veřejně činný řád, který nicméně sděluje určité „esoterní pravdy“ a učí je objevovat ve společné práci řízené „Vyššími neznámými“, vedoucími kroužků, skupin a lóží. Neslibuje, jako řada nepravých „rosekruciánských“ organizací, získání třeskatých okultních poznatků a „nadpřirozených sil“. Umožňuje především sebepoznávání, prohloubení o onu akademické vědě i každodennímu životu skrytou dimenzi lidské osobnosti, která tu již byla označena jako „transcendentální subjekt“. V následující kapitole se pokusíme stručně naznačit problematiku této skryté dimenze lidské psychiky.

PRAMENY

105] Michelet V. E.: *Les Compagnons de la Hiérophanie, souvenirs du mouvement hermétiste à la fin du XIXe siècle*, Paris 1937. **106]** Viz: Nakonečný M.: *Novodobý český hermetismus*, Praha 1995; s. 65 n., 111 n. **107]** Vaillant B.: cit. d.; s. 144. **108]** *Die Symbolik des Freimaurers von einem Brüder Meister*; Stuttgart 1930; s. 182; 186.